

KEMAL TAHİR'İN KÖY ROMANLARINDA KÖYÜ ANLAMA VE ANLATMA ARACI OLARAK ERKEKLİK, KADINLIK VE CİNSELLİK

MASCULINITY, FEMININITY AND SEXUALITY AS A MEANS OF UNDERSTANDING AND DESCRIBING VILLAGES AND VILLAGERS IN KEMAL TAHİR VILLAGE NOVELS

Mehmet Güven AVCI*

ÖZ: Kemal Tahir romanları edebiyat alanında olduğu kadar sosyal bilimler alanında da önemli bir araştırma, inceleme ve tartışma konusudur. Bu durum özellikle, yazarın, 1960 sonrası yazdığı romanlarda Türk toplum tarihi ve yapısına ilişkin ortaya koyduğu tezlerden kaynaklanmaktadır. İleri sürdüğü tezler, 1960 sonrasında hareketli düşünsel ortamında, önemli tartışmalara neden olmuştur. Kemal Tahir 1960 öncesinde yazdığı romanlarla ise köye yönelmiş ve romanı Anadolu insanını tanıma aracı olarak kullanmıştır. Anadolu köyünü dönemin diğer köy romanlarından farklı bir biçimde değerlendirmesi eleştiri konusudur. Başlıca eleştiri ise romanlarda cinselliğin yoğun bir biçimde kullanımınıdır. Ancak Kemal Tahir'in köy romanları üzerine yapılan dikkatli bir okuma yazarın, diğer birkaç olgu gibi, cinselliği bir araç olarak kullandığını göstermektedir. Kemal Tahir bu romanlarda köyü, köydeki toplumsal işleyişi her yönüyle verme ve köy insanını tüm zaaflarıyla yakalama çabasıdır. Bu çabasında kullandığı önemli araçlar erkeklik, kadınlık ve cinselliktir. Diğer taraftan Kemal Tahir'in köy romanları dönemin hâkim köy anlatısına da bir eleştiridir. Bu olgular bir eleştiri aracı olarak da ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma erkeklik, kadınlık ve cinselliğin Kemal Tahir romanlarında kullanım biçimini tespit etmek ve bu olgular üzerinden Kemal Tahir'in köyü ve köylüyü anlatma çabasını ortaya koymak amacını taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kemal Tahir, köy romanları, kadınlık, erkeklik, cinsellik.

ABSTARCT: Kemal Tahir's novels are an important subject of discussion in the field of social sciences as well as in the field of literature. These debates arise from the theses put forward by the author on the history of Turkish society in the novels he wrote after 1960. Kemal Tahir focused on the village in his novels written before 1960. He tries to get to know the Anatolian people in these novels. In these novels, the Anatolian village is discussed differently from the other village novels of the period, and this situation is a subject of criticism. The main criticism is that sexuality is used extensively in these novels. However, a careful reading of these novels shows that the author uses sexuality as a tool to describe the people of the village. In these novels, Kemal Tahir tries to understand the social structure of the village in every aspect and to explain the village people with all their weaknesses. The most important tools he uses in this endeavor are masculinity, femininity and sexuality. In addition, using these facts, the dominant village narrative of the period is criticized. This study aims to examine the use of masculinity, femininity and sexuality in Kemal Tahir's village novels.

Keywords: Kemal Tahir, village roman, femininity, masculinity, sexuality.

* Dr. Öğretim Üyesi – Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü/Tekirdağ - mehmetguvenavci@gmail.com (Orcid ID: 0000-0003-4519-215X)

Giriş

Kemal Tahir romanları Türkiye’de hem edebiyat hem de sosyal bilimler alanında önemli tartışmalara kaynaklık etmiş ve etmeye devam etmektedir. Bu tartışmalar edebiyatta dil ve roman tekniği üzerinden, sosyal bilimlerde ise toplum ve insan tahlili üzerinde yürümektedir. Özellikle 1960 sonrasının hareketli düşünsel ortamında Kemal Tahir’in Türk toplum tarihine ilişkin tezleri önemli tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Yazarın dönemin tartışmalarına katılma aracı romandır. Bu durum yazarın düşüncelerinin romanları çerçevesinde tartışılması sonucunu doğurmuştur. Bu açıdan bakıldığında Türk edebiyat tarihinin en çok tartışılan edebiyatçılarından birisi olduğunu söylemek mümkündür. Kemal Tahir’in, romanı insan ve toplum analizinin bir aracı olarak kullanması romanlarının sadece edebi açıdan değil sosyolojik açıdan da incelenmesi gerekli kılmaktadır. Köy romanları özelinden bakıldığında da köy gerçekliği anlatısına eleştirel bir biçimde yaklaşarak köy gerçekliğini farklı bir biçimde ele alması, köy ve kasaba insanının gündelik ve politik olaylar karşısındaki tavrını çözümlene çabası önem taşımaktadır.

Kemal Tahir, romanı kullanarak Anadolu insanını ve toplum yapısını tahlil etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç dönemin düşünsel tartışmalarına katılmayı ve toplum hakkında roman üzerinden konuşmayı da beraberinde getirmektedir. Bu amaç doğrultusunda Kemal Tahir, Türk toplumunun tarihsel gelişimini, olaylar karşısındaki tavrını analiz etmeyi roman anlayışının temeline oturtmuş ve bu analizleri halkın ruhu ile bağlama çabasını dile getirmiştir (Tahir ve diğerleri, 1960: 88). Bu roman anlayışı dönemin toplumcu gerçekçilik düşüncesinin etkisinde olmakla birlikte dönemin köy ait roman anlatısına da bir karşı çıkışı içermektedir.

Köy, Türkiye’de modernleşme sürecinin hem dönüştürülmesi gereken temel hedefi hem de en sorunlu alanı olarak sürekli gündemde olmuştur. Bu ilgi doğal olarak edebiyatta da kendisini göstermiştir. Özellikle 1950 sonrasında gelişen toplumcu gerçekçi anlayış köyü iktidar ilişkileri temelinde tekrar ele almış ve aynı zamanda bu romanlar aracılığıyla politik alana mesajlar verilmiştir. Bu mesajlar kurulu düzene karşı çıkan erkek ve kadın karakterler üzerinden verilmektedir. Bu romanlarda köy düzenine ilişkin anlatı kahramanlar araçlığıyla bu düzenin sorgulanması biçiminde devam etmektedir. Köy gerçekliğinin iktidar ilişkileri temelinde anlatımında kadınlık ve erkeklik olgusu da sık kullanılan temalardan birisidir. Özellikle kadının toplumsal konumu bu romanlarda yoğun bir biçimde dile getirilmekte ve bu konuma karşı çıkan karakterlere sıklıkla rastlanılmaktadır.

Kemal Tahir’in köy romanlarında da benzer bir biçimde kadınlık ve cinselliğin romanlarda önemli bir yer işgal ettiği görülmektedir. Kadın ve cinselliğin Kemal Tahir romanlarında kullanılış biçimi ciddi eleştirilere neden olmuştur. Eleştirilerin temelinde cinselliğin yoğunluğu olmakla birlikte aslında eleştirilerin, diğer romanların aksine, Kemal Tahir

romanlarındaki karakterlerin düzen ile ilişkilerinden kaynaklandığı görülmektedir. Yazarın köy romanlarındaki hem erkek hem de kadın karakterleri düzenle hesaplaşmaktan çok düzen içerisinde kendisine yer ve yol arayan karakterlerdir. Bu açıdan bakıldığında cinsellik içeren öğelerin yoğunluğuna rağmen Kemal Tahir romanlarını cinselliğin kaba bir biçimde işlendiği romanlar olarak okumak doğru olmaz. Kemal Tahir romanlarına dönük dikkatli bir okuma, yazarın, erkeklik, kadınlık ve bunlar ile bağlantılı bir biçimde verilen cinselliği köy ve kasaba hayatının temel dinamiklerini açıklama ve bu olgular üzerinden insanın çaresizlik, yoksulluk, sıkışmışlık karşısında gösterdiği davranış biçimlerini ortaya koyma amacını taşıdığını göstermektedir. Kendi ifadesi ile amacı insanlara insanın dramını anlatmaktır (Tahir ve diğerleri, 1960: 36). Diğer taraftan kadın üzerinden erkeğin zayıflığına yapılan vurgu da gözden kaçırılmamalıdır. Çalışma bu doğrultuda Kemal Tahir'in devam romanları olan Sağırdere ve Körduman ile gene birbirinin devamı olan ve "Çorum Üçlemesi" olarak da adlandırılan Yediçınar Yaylası, Köyün Kamburu ve Büyük Mal romanlarında kadın ve cinselliğin ele alınış biçimini tartışma amacı taşımaktadır. Bu amaç, 1950 sonrasında kadın-toplum ilişkisinin edebiyatta ele alınma biçiminin bu konuda günümüze kadar süren tartışmaları etkilemesi bakımından önemlidir. Kemal Tahir'in bu tartışmalara romanlar ile sunduğu katkı, farklı bir yaklaşımı ortaya koymaktadır.

Kemal Tahir'in Köy Romanları

1955 yılında Kemal Tahir'in edebi alandaki ilk eseri olarak kabul edilen ve öykülerden oluşan Göl İnsanları ve aynı yıl ilk köy romanı olan Sağırdere yayımlanır. 1960 yılına kadar geçen süreçte bu romanı Esir Şehrin İnsanları (1956), Körduman (1957), Rahmet Yolları Kesti (1957), Yedi Çınar Yaylası (1958) ve Köyün Kamburu (1959) takip eder. Görüleceği üzere Kemal Tahir'in 1960 öncesi romanları, müterake İstanbul'unu anlatan Esir Şehrin İnsanları (1956) romanı dışında, köye dönüktür. 1960 sonrasında tek köy romanı ise 1970 yılında yayımlanan, Yediçınar Yaylası ve Köyün Kamburu'nun devamı olan Büyük Mal (1970) romanıdır. 1960 sonrasında Büyük Mal (1970) dışında yazdığı ve hayatta iken yayımladığı romanlar Esir Şehrin Mahpusu (1962), Kelleci Memet (1962), Yorgun Savaşçı (1965), Bozkırdaki Çekirdek (1967), Devlet Ana (1967), Kurt Kanunu (1969) ve Yol Ayrımı (1971)'dir. Bu romanlarla Kemal Tahir tarihe yönelmiş tarihi olaylar üzerinden roman aracılığıyla toplum tahlilleri yapmıştır. Dönemsel olarak romanlarının konusundaki değişimi dönemin tartışmaları ile açıklamak mümkündür. Nitekim 1960 sonrasında yazdıklarından sonra, özellikle Devlet Ana romanından sonra, Kemal Tahir'in tarihsel ve toplumsal tespitleri tartışma konusu olmuştur. Selim İleri ile yaptığı bir görüşmede Kemal Tahir de bu durumu dile getirmektedir (İleri, 1973: 20). Köy romanları da bu dönemde tekrar ele alınarak eleştiri konusu olmuştur.

Kemal Tahir'in köy romanları Köy Enstitüsü kökenli yazarlarla aynı dönemde yayımlanır. Bu yazarlardan farklı olarak Kemal Tahir köy

romanları dışında da romanlar yayımlamıştır (Kayalı, 2010). Ancak fark sadece roman konularında ortaya çıkmaz. Kemal Tahir'in köy romanlarında çizdiği karakterler, olaylar ve özellikle ahlak anlayışı dönemin köy romanlarından farklıdır. Kemal Tahir'in mutlak iyi ve mutlak kötü karakterler çizmeyişi ve insanı tüm zaaflarıyla ortaya koyma çabası dönemin köy romanlarından farklı roman karakterlerinin ortaya çıkmasına neden olur. Bu karakterler bireysel çıkar ve arzularının peşinden koşan ve bu doğrultuda toplumsal ve ahlaki kuralları hiçe sayan karakterlerdir. Bu durum Kemal Tahir romanlarına yönelik başlıca eleştiridir.

Özellikle onun köy romanları üzerine yapılan yorumlar, onun Türk köylüsünü tanımadığı, hatta onu çıkarıcı, cinsel yönden sapkın bir insan topluluğu olarak göstererek gerçekleri çarpıttığı suçlamasına dayanır. Bu yorumlarda biraz da dönemin aydınının “köy”e bakışındaki ideolojik bakış etkindir (Tural, 2011: 85).

Çünkü Kemal Tahir'in roman karakterleri dönemin aydının köye yüklediği devrimci misyona aykırıdır. Mutlak olumlu karakterler olmadığı gibi romanlarında düzene karşı isyan eden karakterlere rastlamak da mümkün değildir. Kemal Tahir'in köy romanlarının köye ve köylüye yüklenen bu misyona bir eleştiri olarak yazıldığını söylemek çok da yanlış olmaz. Hakim anlayışın dışına çıkması nedeniyle köyü ve köylüyü tanımamak eleştirilerine Kemal Tahir notlarında “Biz şimdi tekele uğradık, köylüyü yazmak işini köyden türeme yazarlarımıza bırakacağız...” (Tahir, 1989: 45) sözleri ile karşı çıkar. Bu noktada 1962 yılında yayımlanan ve cezaevinde geçen Kelleci Memet romanı içerdiği insan tahlilleri ile Kemal Tahir'in köy ve köylüye ilişkin tespitlerinin kaynağına nasıl ve nerden ulaştığını gösterdiği bir eser olarak da okunabilir. Kemal Tahir köyü ve köylüyü idealize eden ve ona devrimci bir misyon yükleyen anlayışı kolaylıkla suçlayarak sert eleştiriler getirmektedir:

Köyü, fantezilerimize, gönül isteklerimize göre yazmak belki kolayımıza gidiyor, belki bir takım yarı veya tam aydın şehir uşaklarını memnun ediyor ama, bizi gayet ömürsüz, sonunda mutlaka utandıracak bir yere sürüklüyor (Tahir, 1989: 42).

Kemal Tahir'in köy romanlarının ilki olan Sağırdere ve bu romanın devamı olan Körduman, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Çankırı'nın Yamören köyünde köy yaşantısına, köydeki ilişki biçimlerine ve Ankara'ya çalışmaya giden gençlerin hikayeleri ile köy-kent karşıtlığına odaklanır. Kemal Tahir'in köyü ve köylüyü anlama çabası içerisinde olduğu bu ilk romanlarda kendini hissettirmektedir. Diğer taraftan modernleşme sürecine ilişkin soruları da bu romanlarda belirtmeye başlamıştır. Sağırdere romanında 15 yaşındaki Yamörenli Kulaksızın Mustafa karakteri ile köydeki kadın erkek ilişkilerine yoğunlaşmıştır. Ayrıca köy içerisindeki iktidar ilişkileri, akrabalık bağının sağladığı güç, köylünün rekabeti ve bu rekabet içinde kadının yeri tartışma konusu yapılmaktadır. Mustafa'nın sevdiği kızın bir başkasına ikinci eş olarak verilmesi üzerine Ankara gurbetine çalışmaya gidişi romanın ikinci bölümünü oluşturmakta ve bu bölüm köy-köylü ve kent-kentli arasındaki

çelişkiyi Türkiye'nin modernleşme süreci kapsamında ele almaktadır. Roman Kulaksızın Mustafa'nın Ankara'dan köye dönüşü ile sonuçlanır.

Sağirdere romanının devamı olarak yayımlanan Körduman ise köye dönen Kulaksızın Mustafa'nın kent ve köyü sorgulaması diğer taraftan köydeki iktidar ilişkilerine ve rekabete dahil olması etrafında kurgulanmıştır. Bireysel arzu ve hırsın ön planda olduğu ve bu arzu ve hırsın köydeki ilişkileri nasıl dönüştürdüğü detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Konumuz açısından bakıldığında köydeki iktidar mücadelesi içerisinde kadının bir araç olarak konumlandırılışı dikkat çekicidir.

Her iki romanda köy ve köylülüğü sorgulayan ve köye dışardan bakan iki karakter bulunmaktadır. Bunlardan birincisi ilkokulu bitirmesi nedeniyle köyün okumuşu olan, demiryolunda işçi olarak çalışan, köydeki ilişkilerden uzak duran, köy ve köylülüğü sorgulayan Mustafa'nın ağabeyi Murat karakteri, diğeri de köyden çıkıp uzun yıllardır Ankara'da yaşayan ve yine köylülüğü sorgulayan taşçı ustası Cemal karakteridir. Kemal Tahir bu iki olumlu karakter üzerinden köye ve köylüye ilişkin tahliller yapar, diğer yandan bu iki karakterin köye yabancılığını vurgular.

Yediçınar Yaylası 1958 yılında ve Köyün Kamburu 1959 arka arkaya yayımlanır. Üçlemenin üçüncü kitabı olan Büyük Mal uzun bir zaman sonrasında 1970 yılında yayımlanmıştır. Kemal Tahir birbirinin devamı olan bu üç romanda geniş bir zaman dilimini ele alır. Yediçınar Yaylası II. Abdülhamid dönemine denk gelmekte, İttihatçı bir sürgünün Çorum'da bulunuşu da romanda yer bulmaktadır. İttihat ve Terakki iktidarına geçiş dönemi bu romanın son bölümünün konusudur. Köyün Kamburu ise İttihat ve Terakki iktidarı döneminde Çorum ve Çorum'a bağlı Narlıca köyünde geçer. Son olarak Büyük Mal romanında ise zaman ve mekan Cumhuriyet'in ilk yıllarının Çorum'udur. Bu üç romanın her birinde köy ve kasabadaki iktidar ilişkilerinin, gündelik ilişkilerin, köy-kent karşıtlığının, modernleşmenin taşraya yansımalarının ve sürece ilişkin tepkilerin, kadın ve erkek davranış biçimlerinin derinlemesine incelenmeye çalışıldığı görülmektedir.

Yediçınar Yaylası bir Osmanlı şehri olan Çorum'da şehrin ileri gelenlerinden Çakır Kahyalar ve Başbozuk Paşası Dilaver Paşa'nın, taşrada kurulan düzen ve merkezi iktidar ile ilişkiler çerçevesindeki, iktidar mücadelesi ile başlar. Sonradan bey olan ve şehrin ileri gelenlerinden birisi haline gelen Kara Abuzer'in hikayesinin başlangıcı da romanın merkezindedir. Osmanlı son döneminde taşranın çözölen toplumsal yapısına dönük tespitlerin yoğun olduğu romanda taşradaki sınıfsal ilişkiler de ele alınır. Avukat Cevdet Bey ve "Cöntürk Sürgünü" Seyfettin Bey romanın önemli karakterleridir. İki karakterin toplum ve siyaset tahlilleri Kemal Tahir'in 1960 sonrası romanlarının habercisi gibidir.

Yediçınar Yaylası romanının devamı olan Köyün Kamburu ise bir taraftan Kara Abuzer'in ikinci eşi Emey'in, kadınlığını kullanarak Yediçınar Yaylasını ele geçirmesi sürecini anlatırken diğer taraftan daha sonra Çalık

Hafız olacak Çalık Oğlan'ın Narlıca köyündeki hikayesine yoğunlaşır. Köy ve kasaba arasındaki çelişkinin zaman zaman ele alındığı romanda köy düzeni, köylülük ve köy ile kasaba insanların davranış biçimleri temel tartışma konusudur. Dönem İttihat Terakki'nin iktidarındır ve Avukat Cevdet Bey iktidarın temsilcisi olarak romanda yer almaktadır.

Üçlemenin sonuncu kitabı olan ve ilk iki romandan uzun bir süre sonra yayınlanan Büyük Mal'da Kara Abuzer'in oğlu Sülük Bey ile Çakır Kayhaların Kenan Efendi arasındaki iktidar mücadelesi romanın merkezindedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarının Çorum'unda geçen bu mücadele, merkezi iktidar ile ilişkiler çerçevesinde yürümektedir. Merkezdeki siyasi değişimlerin taşradaki iktidar mücadelesinde nasıl kullanıldığı çarpıcı bir biçimde verilmektedir. Ancak iktidar mücadelesinde kadının konumu da romanın farklı bir açıdan değerlendirilmesine imkan sağlamaktadır.

"Çorum Üçlemesi" olarak adlandırılan bu üç romanda kadın, kadın-erkek ilişkileri ve cinsellik önemli yer tutmaktadır. Daha önce belirttiğimiz gibi kadına ve cinselliğe yapılan bu vurgu eleştiri konusu olmuştur. Ancak burada cinselliğin kaba bir biçimde kullanımından çok köy ve kasabada cinselliğin insan davranışının merkezinde olduğuna ilişkin yapılan vurgu ve cinselliğin bir araç olarak kullanılarak insan davranışını açıklama çabası söz konusudur. Cinsellik özellikle erkek davranışının belirleyicisi olarak kullanılmaktadır. Kadın ve cinsellik ilişkisinde ise Kemal Tahir sıkça dile getirdiği "insanın dramı"nı yakalama çabasıdır.

1957 yılında yayımlanan Rahmet Yolları Kesti romanında da mekan köydür ve karakterler köylülerdir. Ancak bu romanın eşkıyalık olgusuna yoğunlaşması nedeniyle bu çalışmada ele alınmamıştır.

Köyü Anlama ve Anlatma Aracı Olarak Erkeklik, Kadınlık ve Cinsellik

Kadının toplumsal konumu çağdaşlaşma, modernleşme ve kalkınma çaba ve tartışmalarında önemli bir yer işgal etmiştir. Türk Modernleşmesi özelinde bakıldığında Cumhuriyet sonrası modernleşme çabalarının önemli hedeflerinden birisinin de aile ve kadın olduğu görülmektedir. Ailenin yeni rejime uygun bir biçimde ulus devlete bağlı bireyler yetiştirme görevi için yapılandırılmasında kadınlık kimliği yeniden tanımlanmıştır (Aytaç, 2017: 307). Gelecek neslin yetiştiricisi kadın rolü ile birlikte çağdaş kadın kimliği dönemin önemli tartışma konusudur.

1960 sonrasına kadınlık durumu yeniden tartışma konusudur. Köyden kente göç ile birlikte ortaya çıkan gecekondular ve gecekondu ailesinin bir sorun alanı görülmesinin yanı sıra hızlı nüfus artışının kalkınmanın önünde bir engel olduğu düşüncesi kadın kimliğinin bu çerçevelerde tekrar ele alınmasına neden oldu. 1960 sonrasının planlı kalkınma anlayışı içerisinde aile planlanmasının toplumsal ve ekonomik sorunların çözümü olarak görülmesi doğrultusunda kadın ve kalkınma arasında bağ kuruldu (Baştürk, 2017: 320). Planlı kalkınma hedefi içerisinde

kadının aile içindeki konumunun değiştirilmesi hedefinin yanında kadının hem üretici hem de tüketici olarak ekonomik ve sosyal hayatta etkin bir konuma getirilmesi de hedeflendi.

Doğal olarak hem modernleşme hem de kalkınma süreçlerinde kırsal alanda kadının konumu da tartışma konusu olmuştur. Bu tartışma edebiyat ve sinemada köyde kadınlık durumunun yoğun biçimde ele alınmasının başlıca nedenlerinden birisidir. Dönemin köy romanlarının büyük bir kısmında olduğu gibi Kemal Tahir'in köy romanlarında da hem köy hem de köyle bağı devam eden taşra şehrinde kadın, kadının toplumsal konumu, kadın erkek ilişkileri farklı açılardan ele alınmaktadır.

Kadının toplumdaki ikincil konumu ve erkeğin kadına bakışı Kemal Tahir romanlarında çarpıcı dil ile aktarılmaktadır. Erkeğin kadına bakışında onun bu ikincil konumu ve elde edilmesi gereken bir nesne olduğu sürekli vurgulanır. Kemal Tahir'in köy romanlarında ilk olarak erkek için kadın kolay kandırılacak bir varlıktır. Gençler arasında geçen konuşmada "bizim ustalığımızdan değil... Kız milleti avanak olur. Kolay aldanır!" (Tahir, 1995a: 42) cümlesinde olduğu gibi kadının kandırılmasının kolaylığı erkek karakterlerce sürekli dile getirilir hatta atasözü şeklinde kullanılır: "Kulak verme! Üstelemeye bak! Bunun da yolu bu! Tavuğu buğday tanesiyle çekip getirirsin, karıyı üzüm tanesiyle ..." (Tahir, 1995a: 27). Sağırdere romanının kahramanı Kulaksızın Mustafa'nın sevdiği kız ile ilgili sözleri de benzerdir: "Kız akli, kaz akli" demişler. Nasıl olsa çelinir. Boncuk alırsın, gümüş alırsın; bir avuç bozuk para verirsin. Razi etmek kolaydı, kaçıraydım" (Tahir, 1995a: 69). Bu sözler aynı zamanda kadının yoksulluk ve yoksunluğunu da işaret etmektedir. Daha sonra da değinileceği gibi Kemal Tahir kadının yoksulluk ve yoksunluk içindeki çaresizliğini ele almakta ve erkeğin bu durumun farkında olduğunu ve bunu kullandığını vurgulamaktadır.

Romanlarda erkeğin kadına verdiği değer işlenen bir başka konudur. Erkek için edindiği mal, kazandığı para ve çıkarları kadından çok daha değerlidir. Bu anlayış Sağırdere romanında Yakup Ağa tarafından net bir biçimde dile getirilir. Yakup, öldürülen tekesinin faili olarak Hocaların Hakkı'yı görmekte ve intikam planlarını büyük oğlu Murat'ın kabul etmediğini küçük oğlu Mustafa'ya anlatırken kadın ve mal konusunda çarpıcı cümleler kurmaktadır:

Mustafa sarsıldı. Kendisini şöyle bir yoklamış , Hocaların Hakkı' dan hiç korkmadığını anlamıştı: "Peki, Murat Aşam, neden gözüne kestiremedi herifi , Allah Allah ! " - N'apacaktı baba? Biz de Hocaların Hakkı'nın tekesini mi kesecektik?

- Yok, haşa... Mala dokunmak haramdır. Malına, mülküne , tarlasına, ekinine , aşılı ağacına dokunalım , demedim. Candan yana bir iş yapılacaktı .

- Hocaların Hakkı'yı vuracak mıydı Murat Aşam?

- Yok canım , hemen vurmali mı? - Yakup Ağa başını çevirdi - : Cana değmek salt vurmakla olmaz. Sözelimi karısını kızını baştan çıkarırsın , alırsın öcünü tatlıca. Köy yerinde barınamaz olur, karıyı boşar, evlenir yeniden... Bunlar hep masarifi! Bir de şaşar, karıyı vurursa, yallah mahpusa ... anladın mı? Yakup

Ağa, bıyığının altından gülüyordu. Mustafa hiçbir şey düşünmeden aklına ilk gelen sözü söyledi: - Gülzar ablam Hakkı'nın karısı Gülzar namuslu kandır. - Namuslu oluversin Karı milleti ilk hovardasına kadar namusludur hep... (Tahir, 1995b: 101-102).

Mala dokunmayı haram olarak gören Yakup Ağa intikamını kadına dokunarak alma çabasındadır. Kadının bu durumu Kemal Tahir'in köy romanlarında sık sık dile getirilir. Zaman zaman roman kahramanları kadını mal ve zenginlik karşısında kolayca gözden çıkarır. İkinci karısı Ayşe'nin Mustafa ile ilişkisine rağmen Hocaların Hakkı'nın eşini alıp eve gidişi köylü tarafından normal görülür: "*Öyle ya, "Ergene karı boşamak kolay" demişler. Sırası mı şimdi? Ev yapılacak. Tarlalar yeniden ekildi*" (Tahir, 1995b: 345). Büyük Mal romanında ise Marazlı Derviş, karısı ile ilişkisi olan Zülfü ile kaçak tütün işi yapmakta ve bu nedenle bu ilişkiyi görmezden gelmektedir (Tahir, 1995c: 189). Aynı romanda köylerde bir dönem vergi tahsildarlığı yapan Pırava'nın Mistik'in vergi borcunu görmezden gelerek köylerde birlikte olduğu kadınlardan bahsedilir (Tahir, 1995c: 226). Hocaların Hakkı'nın söylediği "*namusun başı tarla*" dır (Tahir, 1995b: 220) sözü bu durumu özetlemektedir. Bireysel çıkar peşinden koşmanın getirdiği ahlaki çöküntüye Kemal Tahir romanlarının bir çok bölümünde rastlanmaktadır. Kemal Tahir'in buradaki eleştirisi kadına değil erkeğe yöneliktir. Toplumsal koşullar kadını da erkeği de ahlaki çöküntüye sürüklemekle beraber kadın bu çöküntünün bedelini ağır bir şekilde ödemektedir:

Sen öğretmen Mahmut Bey'i bildin mi? Öyle bir öğretmene , beş tane Çankırı şeyhi kurban olsun. Murat Ağan ne der? "Köylü kısmı, karı milletini, sözüm burdan dışarı , eşek gibi kullanır!" der. "Mal gibi alır, satar" demez mi? Doğru! Mal gibi satarız şunları! Mal gibi. Yalanı yok! Eşek gibi dayağın altına yatırılmaz mıyız? (Tahir, 1995b: 164).

Erkeğin kadına yüklediği işlev net biçimde Sülük Bey'in babası Kara Abuzer'den kadınlarla ilgili aldığı nasihatı anlatmasıdır. Erkek tarafından kadına yüklenen rol cinsellik, üreme ve ücretsiz iş gücüdür:

Karı kısmı adamdan sayılmayınca neden gerektir Müslümana? Karşılık isterim, sefil Zülfü? Hayır. gönül eğlendirmeye vermedi erkek kullarına karı milletini kurban olduğum Koca Tanrı... Şundan vermiştir ki, birinciye, çarşı da pazarda dalaştın. hırsını bastıramadın ... Öfkesini bastıramamak erkek milletine iyilik getirmez. Adamın boynu şişmesi. koltuğu altında köpek memesi çıbanı çıkarması, dağlara taşlara, sara marazına bile uğraması kızgınlığını bastıramadığındandır. Evet. dışarda öfkeye binip hızını alamayan yiğit eve seğirtip sopaya çekecek birini bulsun da tatlı canı çeşitli marazdan kurtarsın, ayrıca kudurganlığı basılıp kötülüğünü şuna buna bulaştırmasm, diyerdir. İkinciye döl-döş peydahlamak var. Hayırlı oğul yetirdin mi, kocalığında sana karlı dağ olur, sırtını verir, keyfine bakarsın. Şunun bunun ayaklanmasından kurtulursun. İşini çeker çevirir. Ya da yakıcı güzel kız doğurtun mu, paraya bunaldığın yerde, bulursun bir zengin yerin avanak oğlunu, şu kadar başlığı alıp dayanırsın. Aklı ermeyenler derler ki, bir yiğit nasıl bir yiğit olmalı ki, şu yaşa getirdiği körpe yavruyu, başına gelecekleri bilerekten, yabanın hoyratına çıkarıp vermeli? Verir, çünkü, kız kısmı az biraz

oynaksa, babasının öcünü alır ki: bütün silsilesi erkeklerinin bile öcünü güzelcene alır. Çünkü gerdek gecesinden sonra, belası, damat olacak avanağın boynundadır kız kısmının! ... Komşuların körpe horozlarından koruyacak... Kemiği ilik tutmuş orta yaşlı yiğitlerden, şeytanın yattığı yeri bilir koca tekelerden koruyacak... fazladan sıkıca doyuracak ki, yabanın itlerini görmesiyle, aygırsamış kısırak gibi yelesini savurarak kişnemeye bulaşmasın, kuyruğu kaldırarak seğırtmesin! (Tahir, 1995c: 202-203).

Erkeğe yüklenen rol kadının namusunu korumaktır. Bu koruma konusu kadının aynı zamanda bir yük olarak değerlendirilmesine de yol açmaktadır. Kız çocuğu olan baba bu yükten kızını evlendirdiğinde kurtulur: “Kız oğlan kız çıkıp bizi düşmanlarımıza karşı yere baktırmadı. Karı kısmı tavuk gibidir, ardi güdülmez. Atanın ödevi, kollayıp ırzı lekelemeden ere vermektir. Gerisine kocası olacak dümbük karışır. Evet, benim suçum, kızı on dördünde evermemektir” (Tahir, 1995c: 304). Çakır Kahyaların Hacı Kenan’ının bu sözlerine rağmen çıkarları doğrultusunda kadını gözden çıkarışına ait bir çok olay vardır Büyük Mal romanında. Kemal Tahir, bu ve benzer karakterler üzerinden ısrarla taşradaki ahlaki çöküntüye vurgu yapmakta ve erkeğin namus söylemini sorgulamaktadır.

Özetle Kemal Tahir köy romanlarında erkek, kadını edilgen ve teslimiyetçi olarak görmektedir. Kandırılması kolaydır çünkü elinde bir şey yoktur. Bu durumu bir dram olarak verme çabasıdadır yazar. Köyde kadın cinsel bir obje, ücretsiz iş gücüdür ve temel görevi üretilir. Erkek söyleminde sürekli değersizleştirilir ve bu durum erkek davranışına da yansır. Kadının bu durumu 1950 sonrası toplumcu gerçekçi anlayış ile roman, sinema ve şiirde dile getirilir. Kemal Tahir de benzer bir biçimde dile getirmekle birlikte bunu romanlarının merkezine yerleştirmiştir. Kadınlık durumu çarpıcı biri biçimde verilmeye çalışılmakta ve kadının yaşadığı durum toplumsal koşullar çerçevesinde açıklanmaktadır. Dönemin anlatısından farklı olarak ise Kemal Tahir’in köy roanlarında kadın ve cinselliği erkeğin zaafi olarak verilmesi ve erkeğin edilgen olarak gördüğü kadının bu zaafi kullanarak fail haline gelmesidir.

Kemal Tahir, kadın ve cinselliği farklı bir biçimde erkeğin zayıflığı biçiminde ele almaktadır. Ele alınan beş romanda işlenen üç cinayet ve bir yaralamanın arkasında erkeğin ulaşmaya çalıştığı bir kadın vardır. Körduman’da Kulaksızın Musatafa ile Pelvan Vahit’in arasının bozulması ve sonunda Mustafa’nın Vahit’i öldürmesinde temel gerekçe Ayşe’dir. Bu bölüme Kemal Tahir tarafından konulan başlık ise erkek davranışının açıklanması açısından önemlidir: “Kısırılmış Hayvan” (Tahir, 1995b: 309). Çorum üçlemesinde ise Çakır Kahyaların Kenan, Emey ile birlikte olabilmek için Kara Abuzer ailesini Yediçınar Yaylası’na yerleştirmeye uğraşır. Amacına ulaşmak için yıllardır yanlarında çalışan ve yaylada oturan çobanı öldürmekte tereddüt etmez. Benzer biçim Züfü’de, yanında çalıştığı Sülük Bey’in karısı olan Nefise’ye ulaşmak için, Sülük Bey’i öldürür ve Nefise’nin ilişkisinin olduğu Civanşahı da öldürmeye çalışır. Erkeğin bu zayıflığı kendisi de kadın uğruna cinayet işleyen Çakır Kahyaların Kenan tarafından da dile

getirilir: “Ne fayda ki, delikanlı kısmına, karı tutkunluğu, hiç hayır getirmez. Ayak bağıdır ve de karı kısmı fistanlı şeytan olduğundan yol azdırıcıdır” (Tahir, 1995c: 302).

Erkeğin bu zayıflığının asıl farkında olan ve zaman zaman bunu kullanmak zorunda kalan ise kadındır. Kemal Tahir’in romanlarında kadın karakterlerin erkeklere bakışı ve bazı karakterlerin cinselliği bir araç kullanmaları köydeki ilişki biçimi ve kadının buradaki konumuna ilişkin farklı bir bakış açısını da beraberinde getirir. Yokluk ile birlikte erkeğin değersizleştiren söylem ve davranışları karşısında sıkışan kadın çıkışı erkeğin zaafını kullanmakta bulmaktadır.

Erkekleri baştan çıkararak ailesini zenginliğe ulaştıran, kocasını ve üvey oğlunu bey statüsüne taşıyan Emey Hanım erkeğin zaaflarının farkındaki kadın karakterlerden birisidir. “Bunca yaş yaşadım, Nefise kızım, ben *bu dünyada erkek kısmının akıllısına hiç rastlamadım*” (Tahir, 1995c: 180) diyen Emey hanım, erkeği kadınlığı ile kontrol etmektedir. Hacı Kenan ile Sülük Bey arasındaki iktidar kavgasının önlemeye çalışan Emey Hanım’ın bu kavgaya ile ilgili yorumu erkeğin zaaflarını bilen kadın örneğidir:

Emey, erkeklere söz geçiremedigine önce kızmış, sonra bu söz geçiremeyişin yaşlanmaktan, göz karartıcı, el ayak kesici güzelliğini yitirmekten ileri geldiğini düşünerek güçsüzlüğüne yanmıştı (Tahir, 1995c: 142).

Erkek aklını ve anlamsız gördüğü erkek gururunu küçümseyen Emey Hanım güzelliğe yaptığı vurgu ile erkeğin zaafiyetinin farkında olduğunu göstermektedir. Nitekim ailesinin ulaştığı zenginlik de erkeklerin zaafının sonucudur.

Büyük Mal romanının önemli karakterlerinden birisi de Yanık’ın Cennet’dir. Küçük yaşta bedeni pazarlanmaya başlayan ve Kemal Tahir’in dipteki karakterlerinden biri olan Cennet’in erkeklere ilişkin düşünceleri erkeğe yönelik kadın bakışını ortaya koymaktadır. Cennet’in dostu olan Genç Osman ile arkadaş olmasına rağmen ,Cennet’i pazarlayan Günah Bibi ile işbirliği yaparak, Cennet ile beraber olmaya çalışan Pırava’nın Mıstık ile ilgili Cennet’inin değerlendirmeleri ile Kemal Tahir hem namus olgusunu sorgulamakta hem de erkek üzerine değerlendirmeler yapmaktadır:

Yanık’ın Cennet bu bakışları çok görmüştü, iyi taniyordu. Karı aç bakışları bunlar... Karı aç, kaç para... Tutkun dümbük bakışları... ‘Vay başıma! Bizde gözü mü vardı bunun? Neden sezemedim bunca zaman?’ Tedirginliği ürküntüye döndü. ...Yanık’ın Cennet başını önüne egdi. Eğmesiyle doğrultması bir oldu. Böyle baş eğmelerinin *bu avanak erkek milletinin* en akıllılarını ters- mers edip eşekten düşmüşe çevirdiğini, akıllarını başlarından alıp deliaptala döndürdüğünü biliyordu (Tahir, 1995c: 221).

Kadının içinde bulunduğu koşullardan dolayı teslimiyetini ve bu teslimiyeti hayatta kalmak, erkeği kontrol etmek için nasıl kullandığının anlatıldığı bu bölüm erkeğin zaafiyetinin vurgulandığı en dikkat çekici bölümlerden birisidir. Yanık’ın Cennet karakteri aynı zamanda Kemal

Tahir'in köy romanlarında kadının içinde bulunduğu sıkışmış ve çaresiz durumunu da aktarmaktadır:

Tedirginliği savuşup yüreğini tam güven dolduruyordu ki, hatırlayarak yeniden telaşlandı. İster misin, bu kahpe dölü, Günah Bibi cadısını para gücüyle yola yatırırsın da... Günah Bibi kahpesi, kötü istidacının ağır serhoşluğunda, ayak yolu bahanesini tutturup kapıyı üstlerinden çekerek... Nice kahpenin başına gelmiştir. Aslına bakarsan, kahpe olmak gerekmez, nice namuslu karının başına gelmiştir. 'Yalvarırsın. Kahpe kısmının yüregi yufka olur, hiç biri,delikanlının yalvarmasına dayanamaz' dediyse... 'Baktın diretti, çıkarırsın dökersin pankanotları önüne... Kahpe kısmının paraya dayanana hiç olmaz' diye öğütlediyse... 'Paraya da olmazlandı mı, günah bizden gitmiştir koçum, zora beyler borçludur. Çökersin başına... Kahpe kısmı, o sıra bağırmayı hiç akıl etmez. Bu fazladan şunca zamanın herif açıdır. Dakkasında hevese biner. Karı kısmı hevese bindi mi, peygamber karısı olsa, geri alamaz kendini' diyerekten düzen kurdularsa... Yanık'ın Cennet n'apacağını tasarlayarak düşmanlarını kollamaya başlamıştı. Kocaman ekmek bıçağını görünce biraz rahatladı. 'Çeker önüme katarım ikisini de... Bağırırım sesim çıktığı kadar... Çorum'u toplarım başıma... Çünkü başına çökülen kahpe kannın davası yürümez. Kahpelikte zora geldim yoktur. Bağrına taş basıp susacaksın, susmadın mı, Genç Osman beni keser. Sustun mu başını alamazsın belalından. Alamadın mı, duyulmasın olmaz, duyuldu mu, keser Genç Osman, hiç bakmaz. Nice nice kahpelerin ölümü, böyle başına zorla çökmelerin sonucudur. Başa çökmeler dersin, Günah Bibi cadılarının para alıp getirdikleri hovardalardan olur. Vay başıma!.. (Tahir, 1995c: 232).

Yanık'ın Cennet bedel ödeyen en alt sınıftaki kadını temsil etmektedir. Yanık'ın Cennet karakteri ile Kemal Tahir namus kavramını da sorgulamaktadır. Bedenini satarak para kazanan kadın çaresizdir ancak bu çaresizlik içindeki en dipteki karakter namusunu koruma çabasıdadır. Romanın farklı bölümlerindeki olaylar Cennet'in kendini koruma çabasının sadece öldürülme korkusundan kaynaklanmadığını göstermektedir. Daha sonra da ele alınacağı gibi bu karakter aynı zamanda romanda kahramanlık ya da romanların dili ile "yiğitlik" davranışını sergileyen hatta yukardaki satırlarda korktuğunu ifade ettiği Genç Osman'a bile karşı koyan karakterdir. Romanın bir diğer kadın karakteri göçmen mahallesinin Toprak Hatunu'dur. Toğrak Hatunun "yiğitliğinin" anlatıldığı bölümlerde kadının çaresizliğini ve bu çaresizlik karşısında ya güçlü olmak ya da bir güce dayanmak zorunluluğu vurgulanmaktadır:

Toprak Hatun, dağ gibi çırpı yığını sırtlamış geliyordu. Uzun boylu, iri gövdeliydi. Yaşlandıka etlenmiş, bir yiğitken on yiğit olmuştu. Sopayı degme Kürt çobanlarından daha yaman savurduğu, öfkeye binerse, üç-beş kopuğu adam hesabına almadığı biliniyordu. Seferberlerin en korkulu sıralarında, bir evde yek avrat, hem de körpecik gelinken, nice nice bilegi tutulmaz kabadayılar, önceleri tek tek, sonraları, aç kurt sürüsü gibi bir yere birikip "Avlusuna hoplarız, zora getirip tadına bakar adama alıştırırız" sanıp yürümüşler, kapısını kurcalamaya kalkışmışlardı da, mahalleli, bir sopada yere yıktığı Mümin Pelvan rezilini, bunun elinden güç ile almıştı (Tahir, 1995c: 336).

Kadının bu çaresizliği erkeğe teslimiyeti beraberinde getirmektedir. Köyün Kamburu romanının ana karakterlerinden, Çalık Oğlan iken kazandığı statü ile köyün etkili isimlerinden olan, Çalık Hafız'ın kurnazlıkla köyün güzel kadınlarından Petek'e sahip olması sırasında Petek'in davranışı, "Korkudan zora gelmişliğe vurdu, artık "olmaz" filan demedi. Vaktiyle samanlıkta Hasan'a yaptığı gibi başını yana çevirdi, o kadar..." (Tahir, 1994: 253). cümleleri ile anlatılmakta, kadının çaresizlik ve dramı aktarılmaktadır.

Romanlarda kadının toplum içerisindeki güçsüzlüğünü ve çaresizliğini güçlü eş ile giderme çabası kadının erkeklik anlayışını belirlemektedir. Kemal Tahir'in ifadesiyle 3. Ordunun göçmen mahallesi kadınlarının, diğer bir ifade ile Çorum'a doğudan göç eden kadınların, mahallenin okuyan gençlerinden Civanşah hakkındaki düşünceleri taşrada kadının erkeklik algısını ortaya koymaktadır. "Yigit-erkek namını kim alacakmış, Hacı Kenan'ı vurup, karı yüzüne bakamayan yüreksiz Civanşah mı? ...Lüver lafını duymasıyla yüregi yarılmamış mı Civanşah'ın? Hele şuna hele!.. Kitaba yumulup... Şunda şuncacık er görüntüsü var mı, bacım, şu şöylece bildiğimiz körpe kız görüntüsü değil midir? Nah, bi çalkalaması eksik!" (Tahir, 1995c: 342) ya da "Şunca, şuncacık er görüntüsü var mı komşular? Nah, say ki saçları kırkıp oğlan donuna girmiş İstanbul'un kız öğretmeni... Evet, hiç kuşukum yok... Bunun yüreği de, bildiğimiz, kız yüreğidir" (Tahir, 1995c: 343). Bu anlayış Yanık'ın Cennet'in Pırava'nın Mıstık ile ilgili düşüncelerinde de dile getirilir:

Pırava'nın Mıstık, gözlerini kısarak süzüyordu, ekmek uman aç itler gibi. . . Elini saçlarından geçirip ofladı. Elini saçlarından geçirmesinde, yatmayı bitirip kalkan erkekten anlamaz bir karının usancını belirleyen acıklı bir şey vardı. Neden ürküntü, uzaklık duyduğunu hemen anladı. Herifin bakışları, kımlıtısı, hatta efelenmesi kadınsıydı. Hemi de dümdüz, öbürlerinde azıp coşmamış karıların odun gibi kadınsılığı değil, namuslu geçinen orospuların kışkırtıcı, gizliden cilveli kadınsılığı (Tahir, 1995c: 222).

Ancak burada kadının aradığı güç, sadece fiziksel güç değil kimi zaman zenginlik kimi zaman ise statü olarak ele alınmaktadır. Nitekim fiziksel yetersizliğine rağmen Çalık Hafız kurnazlığı sayesinde edindiği statü ve kazandığı para ve klasik köy erkeğinde farklı olarak gösterdiği davranış nedeniyle Narlıca köyünün güzel kadınlarından Petek'i etkileyebilmektedir:

Petek başını eğmiş, cilveli cilveli gülümseyerek dinliyordu: 'Şu Hafız kalıbının gösterdiği gibi değil, diye düşünüyordu. Eline beline diline gayet sağlam bir herif... Başkası olsa neler etmez? En azından, olanları köy odasında söyler de seni dile düşürür. Erkek kısmının hiçbiri karıya para vermezken, bu Hafız üstelik para getirmekte kardaş, bir eşek yükü para ki harcamakla tükenmez.' Birdenbire Çalık herifi, canı çekiverdi (Tahir, 1994: 270).

Kemal Tahir, romanlarında kadının davranışını, kadın-erkek ve kadın-cinsellik ilişkisini bir tarafta yokluk ve yoksulluk diğer taraftan erkeğin kadını ittiği değersiz konum ve bunun yarattığı çaresizlik içerisinde ele almaktadır. Bu durum kendisi de köye ait erkek davranışlarını sergileyen ama çıkarları doğrultusunda tersi yönde nasihat eden Ömer karakterinin

“Karı kısmını, aç bırakmayacaksın, hırsız olur, çok söylemeyeceksin arsız olur. Hele ayağını, başını köy yerinde, çıplak bıraktın mı, yandın! Çileden çıkarırlar.” sözlerinde kendisini göstermektedir. Yokluk, yoksulluk ve çaresizlik kadının sadece karşı cins ile olan ilişkisini değil çocuğu ile olan ilişkisini de çöküntüye uğratmaktadır. Çalık Hafız’ın annesi oğlunun köye gelişine “marazlı oğluna kavuştuğundan değil, ‘Oğlan para getirmiştir ne güzel!’ ya da ‘ölmeden parasının yerini söyler’ diye” sevinir. Oğlan hastaneye yattığında ise korkusu oğlanın sağlığının bozulması değil köylerden topladığı “cer paralarının” kaybolması korkusudur (Tahir, 1994: 153).

Kemal Tahir, köy romanlarında, seferberlikler, savaşlar ve siyasi mücadeleler sonucunda düzeni bozulan yoksulluk içinde hızlı bir çöküntü yaşayan Anadolu köy ve şehirlerine odaklanarak bu toplumsal koşullar içerisindeki insan davranışını çözümleme çabası içerisinde. Gerek erkek gerek kadın karakterlerin davranışını belirleyen yokluk ve yoksulluktur. Körduman romanında, yıllardır peşinden koşan Mustafa’ya yüz vermeyen, ikinci eş olarak verildiği Hocaların Hakkı’nın evinde kaderine razı olan Ayşe, giyim kuşamdan yemeğe kadar yaşadığı yokluk içinde sonunda Mustafa’ya kanacaktır (Tahir, 1995b: 229-231). Yaşanan yoksulluğu Kemal Tahir, İttihat Terakki iktidarının sürgünü bir gazetecenin köylü tasviri üzerinden de dile getirir:

Hepsi de sakat, sıska, hasta, yaşlı, çarpuk çarpuk, yamru yumru, seferberlik artıkları... Yüzleri sürekli aklıktan, daha doğrusu yüzyıllardır yalnız ekin yemekten kansız... çoğunun dişleri otuz yaşında dökülmeye başlamış... Muhtar Kadir Ağa'nın sivri gırtlaklı mintanının açık yakasından göğsündeki kirli bir çukura doğru bumburuşuk iniyor, gülerken titreyen sakalıyla alt çenesi bir daha kapanmayacak gibi sarkıyor. Vaktiyle heybetli bir adam olan Uzun İmam bitmiş, yamalı cüppesi, yamalı dizleri, üst üste pençelenmiş ağır hantal lapçınlarıyla adamlıktan çıkmış. Hele iki tane hava değişimli asker var ki, kemiklerine sarılmış sarı derilerinden içerisi nerdeyse görülecek... İstanbul'un gazeteci sürgünü Refik Bey, bu acıklı görüntüye korkuyla baktı. Kafkas'ta, çölde, Çanakkale'de, bilinmez daha ne cehennemde, yıllardan beri vuruşanlar işte bunlar... Buğday yerine çoğu ot yiyerek, yaşatmaya çabaladıkları sıska gövdelerinde tifüs bitlerini beslerken ""Allah Allah! "" diye çağırarak düşmana saldıranlar... (Tahir, 1994: 177).

İçinde bulunulan koşullar insanı insanlıktan çıkarmakta, bireysel çıkarlar, arzu, hırs doğrultusunda hiçbir ahlaki ve toplumsal sınır tanımayan bireyler üretmektedir. Romanlarda erkeğin de kadının da mal ve para edinerek bu koşullarda hayatta kalma çabasının dramı anlatılmaktadır.

Erkeklik, Kadınlık, Kahramanlık

Kemal Tahir’in köy romanlarının en önemli özelliklerinden birisi hemen hemen tümünde görülen kahramanlık ya da bir diğer deyişle yiğitlik eleştirisidir. Kemal Tahir’in köy romanı karakterlerinde kahraman karakter bulmak pek mümkün değildir. Roman karakterlerinde insani zaafılar önemszenmektedir. Bu durum dönemin diğer köy romanlarına yönelik bir eleştiridir. Kemal Tahir köy romanlarında düzene isyan eden olumlu

karakterler ile politik alana gönderilen mesajlara kendi yazdığı romanlar ile karşı çıkmakta, toplumsal çözülmeye vurgu yapmakta ve bireysel çözümlerin anlamsızlığını vurgulamaktadır.

Kahramanlık üzerine bölümlerde köyde erkeğin kahramanlık söylemi mizahi bir dille ele alınır. Dilaver Paşanın dostu Cemile'yi gönül rızası ile kaçıran ancak çıkarlarına ters gelmesi üzerine babasının baskısı geri teslim eden Çakırların Ömer, Dilaver Paşa'nın ölümü üzerine kapısına dayandığı Cemile'den erkeklik ve yiğitlik üzerine aldığı cevap uzun süre konuşulur, ancak Çakırların Ömer romanlardaki birçok erkek gibi yiğitlik dersi vermeye devam eder:

Çorum'un Başıbozuk Dilaver Paşa'sı, ölene kadar Cemile'den ayrılmadı. Paşanın geberdiği günün gecesi Çakırların Ömer şarabı çekip karının kapısına dayandı. Cemile pencereden baktı, tanımazdan gelip:

- Kimsin? - diye sordu ...

- Benim kız ... Aç şunu ...

- Vay sen misin Çakırların Ömer? Senin gibi bıyıklı kahpe beslemeye benim niyetim yok... Buraya yanlış geldin. Bağlarda hovardalar vardır, onlara git. Ben sana bakarak yüz kere daha yiğit erkeğim"

Cemile'nin bu laflarını Çorumlular gülüşerek bir zaman söylediler. Sonra unuttular. Meseleyi Ömer Efendi de unutmuş olmalı ki, hovardalıktan, kabadayılıktan laf açıldı mı, (hele yanında garip misafir de varsa) kendini koyuverir: Bizim zamanımızda ne mümkündür? Biz Ezrail olsa yüz çevirmezdik, vurunca göçürürdük! Ben onu bunu bilmem! Benim bildiğim: Ağalık vermekle... Yiğitlik vurmakla... diye atar ki, endaze yetmez (Tahir, 1996: 49).

Erkeğin yiğitliği çıkarları ile sınırlıdır. Çıkarlarına dokunulduğu anda yiğitlik ortadan kalkar. "Ölümden öte köy mü olur?" diye soran köylüye diğer köylünün cevabı nettir: "Olur. Mal köyü" (Tahir, 1996: 44). Kemal Tahir'in köy romanlarının hemen hepsinde erkeğin yiğitlik söylemi eleştirilmiş ve söylemleri ile çelişen davranışlarıyla ele alınmıştır. Çorum Üçlemesinin önemli karakterlerinden Davavekili Cevdet Bey bu durumu sert bir biçimde dile getirir: "Herifin ağız açmasına meydan kalmadı, Davavekili Cevdet Bey, suratını asarak beni tersledi: "'Kes rezil!'dedi, 'en ufak lafınız ölmek... öldürmek... Tırnağın kanasa dizlerin kesilir. Pis canın şurada dursun, iki bakır onluk istesem yüregine iner!'" (Tahir, 1996: 278). Uğruna ölümü göze aldığı söylediği kadının yanında bile korkusuna yenilen ve komik duruma düşen erkek karakterler çizer Kemal Tahir. Korkusu çıkarlarından kaynaklanmaktadır. Yiğitliğin tahlilini ise Emey Hanım'a yaptırır: "Gözü kara demek, kıyıcı demekse hiç sözüm yok... Kıyıcı demek, ya ne demektir? Rezil demektir ki, hiç benzersiz... Çünkü erkekte kıyıcılık namertlikten gelir ve de namussuzluktan gelir" (Tahir, 1995: 179).

Kemal Tahir köy romanlarının gerçek yiğitleri kadınlardır. Bu kadınlar ise toplumsal tabakanın en altındakilerdir. Diğer kadınların yiğitlikleri de sorgulanırken en alta olanları sorgulanmaz. Sülük Bey'in öldürülmesi ve

ölümünden sorumlu tutulan Hacı Kenan'ın serbest bırakılması göçmen mahallesinin beyliğini Sülük Bey'in yapması nedeniyle infial yaratır. Ancak erkekler durumu çıkarları doğrultusunda yorumlamakta ve ölçüp biçmektedirler. Kadınlar ise "göçmenin kanı yerededir. Arayan er kalmamıştır. Arslanın erkeği arslan da, dişisi değil mi?" (Tahir, 1995c: 351) diyerek isyan ederler ve valiliğe yürürler. Kadınların liderliğini ise Toprak Hatun yapmaktadır. Ancak romanın ilerleyen bölümlerinde oğlunun Hacı Kenan'ın kızı ile ilişkisini öğrenen Toprak Hatun ikilemde kalacak ve hem kendisinin hem de oğlunun hayatının kurtulduğu hayallerine kapılacaktır. Kemal Tahir romanlarında yiğitliğin sürekli olarak sorgulanması sözkonusudur. Yiğitlik ve çıkar arasında gidip gelen karakterler bu romanların vazgeçilmezidir.

Çorum üçlemesinin iki kadını Emey Hanım ve Yanık'ın Cennet karakterlerinin ortak yanı bedenlerini kullanmalarıdır. Yiğitlikleri sorgulanmayan iki karakter de bu ikisidir. Kemal Tahir bu karakterler ile namus, namussuzluk, yiğitlik kavramlarını sorgulamaktadır. Hacı Kenan'ı öldürmeye karar veren Emey Hanım, Üvey oğlunun yıllarca yanında beslediği şehrin "kopuklarının" sözde kabadayılıklarını ve korkularını görür:

Anlaşıldı yiğitlerim ...'Canavarın neden ensesi kalın? Kendi işini kendi görür de ondan' denilmiştir. Bakın bakalım, Emey'den daha yaman canavar olur mu? Kalın sağlıkla ... Muhabbetiniz bol olsun Döndü, kapıya doğru iki adım attı ki, Yanık'ın Cennet koşup önüne gerildi:

- Olmaz Emey ana!.. Salmam seni... Beni vurmadan olmaz. Su kadar Çerkez vurucuya karşı... Karı başınla... .Emey bir an kaşlarım çattı. Cennet'in yüzüne bakınca, bunları hangi duygularla söylediğini anlayıp minnetle gülümsedi :

- Yanılmaktasın Cennet yavrum ... Çerkez vurucular, Çerkezlerin yiğitleri mi? Hayır... Onlar da, bunlar gibi kapı iti... Bizim kopuklar vuruşmanın lafiyla yere çöktü, dizleri gövdelerini taşımazlandı. Kurşun Vızıltısını duymalarıyla Hacı Kenan'ın fedaileri ya n'olur Cennet kızım!?

Cennet birden erkeklere döndü: - Tüh yüzünüze ... Salmakta mısınız Emey anamı bi başına yüreksizler? .

- Hiç gerekmez Cennet kız!.. "Gönülsüz köpek sürüye canavar getirir" denilmiştir. Otursunlar oturdukları gibi... Bir de bu kansızları korumaya bakmayalım iş üstünde (Tahir, 1995c: 416).

Yukarıda verilen olayın devamında Yanık'ın Cennet'in söylemleri ile Kemal Tahir yiğitliği sorgulamaya devam eder. Toplumun en alt tabakasındaki kadın romandaki gerçek kahramandır:

Zülfü eger "Hele kahpeye... " diyerek sırtıtmaya kalkmasaydı, belki Yanık'ın Cennet böyle bir kızgınlığa kapılmayacaktı. "Kahpe" lafiyla irkildi birden kudurdu:

- Tüh yüzünüze kahpe analılar... Vah ki, sizin gibileri er saydım bunca zaman... Dilaver Paşaların Kara Zülfü, Emey anaya kahpe dedin mi, kahpelik sende kalır. Yazık senin gibisine sundugum bunca şarap taşlarına erkek bilip... yazık burdugun bıyıklara kansız düzüü... Genç Osman kendini toplayıp önlerim sandı: - Höst kahpe! Yanık'ın Cennet o zamana kadar gerçekten korkup

saydığı Genç Osman'a igrenmiş igrenmiş baktı, dişlerinin arasından yavaşça konuştu: -Eline sahip olmadın mı, sana zararım dokunur bebe Osman... Bunca zaman altına yattımsa, şuncacık erligin vardır diye yattım. Nefis söndürmeye geldi mi, itlerde de bulunur sende olan ... Şunu iyi bildin bundan böyle... Silahı kavrayıp seğırtmedin mi Kara Zülfü ... Bulduğum muhabbete ugrayım deme, tas döndürüp hovardaya çıkmak niyetinde degilsen,.. Adını "Kahpe Zülfü"ye çıkardığımı bil! Şu lüveri kapıp yetişmedin mi, Genç Osman, bundarı böyle öldü bil, Yanık'ın Cennet'i... İtlerle olurum da sana el degdirmem ... Şu yemin and olsun degdirmem. Bak bakalım, Yanık'ın Cennet'in yemini kahpe analıların yeminine benzer mi? - Küçük gövdesinden umulmaz bir güçle topugunu yere vurarak çığığı bastı -: Kalkın dedim dürzüleer... Kalkın demekteyim tüh yüzünüze ... - Bir tekmede şarap testisini parçaladı: -Ulan Genç Osmaaaaan... Ulan durulur mu dürzüüüü (Tahir, 1995c: 417-418).

Devamında Genç Osman ve Zülfü sadece meydanı boş bulduklarında yiğitlik yapmaktadırlar. Kemal Tahir, romanlarında sürekli sorguladığı vurmaya kırmaya meraklı kişiliklerle ilgili düşüncelerini bu metinlerde açıkça dile getirmektedir. Bu söylem Rahmet Yolları Kesti romanında merkezde yer almaktadır. Eşkıyalığa eleştiri olarak ortaya çıkan bu roman, öncesinde ve sonrasında yayımlanan köy romanları ile birlikte okunduğunda Kemal Tahir'in bütünlüklü bir eleştiri içerisinde olduğu görülmektedir. Bu ve benzeri metinler aynı zamanda döneminin siyasal örgütlenme biçimlerine ya da örgütlenme önerilerine de bir karşı çıkış olarak okunmalıdır. Özellikle Büyük Mal romanın yazıldığı 1970'li yıllar ve bu yıllardaki toplumsal hareketlilik göz önüne alındığında bu metinler daha anlamlı hale gelmektedir.

Sonuç

Kemal Tahir romanlarının, roman tekniğı, roman dili, insan ve toplum tahlilleri özellikle de Türk toplum tarihine ilişkin tespitleri her zaman tartışma konusu olmuştur. Özellikle 1960 sonrası yazdığı metinlerle toplumsal tarihimize yönelik tespitleri ile içinde bulunduğu sosyal ve siyasal çevrenin hâkim anlayışının dışına çıkması ve bu anlayışa yönelik getirdiğı eleştiriler Kemal Tahir romanları üzerinden yürütölen tartışmaların temelini oluşturmaktadır. Siyasal romanlar ya da tarihi romanlar olarak nitelendirilen 1960 sonrası romanlarının bu kadar gündemde olması öncesinde yazdığı köy romanlarının yeterince ele alınmamasına neden olmuş köy romanlarına yönelik olarak sadece cinsellik vurgusu yapılmıştır. Köyü tanımama suçlaması ise 1960 öncesi köy tartışmaları çerçevesinde dile getirilmiştir. Daha önce de belirtildiğı gibi 1962 yılında yayımlanan Kelleci Memet romanı bu eleştiriye bir cevap niteliğindedir. Cezaevinde geçen bu roman Kemal Tahir'in köye ilişkin karakter ve olguları hangi kaynaklardan oluşturduğunu göstermesi bakımından önemlidir. 1974 yılında ölümünden sonra yayımlanan Karılar Koğuşu romanını da bu yönde değerlendirmek mümkündür.

Kemal Tahir'in köy romanlarında cinselliğın oldukça önemli ve geniş bir yer işgal ettiği görülmektedir. Cinsellik içeren öğelerin yoğunluğu ise

eleştirisi konusu olmuştur. Ancak dikkatli bir okuma Kemal Tahir'in cinselliği insanın davranış biçimini açıklamada bir araç olarak kullandığını göstermektedir. Kadınlık, erkeklik, yiğitlik, köylülük, kentlilik, modernleşme gibi olguları açıklamada Kemal Tahir cinselliği bir araç olarak kullanmaktadır. Cinsel kimlik toplumsal ve kültürel yapı içerisinde anlam kazanmaktadır (Vatandaş, 2020:749). Toplumsal yapı ve koşulların birey üzerindeki etkisi ve ortaya çıkardığı çözülme Kemal Tahir'in dikkatini yoğunlaştırdığı noktadır. Bu çözülmenin ele alınmasında ise cinsel kimlik ve cinsellik bir araç olarak kullanılmıştır. Diğer yandan Kemal Tahir, roman anlayışının merkezine insanın dramını oturtmuştur. Bu durum Kemal Tahir'in köy romanlarında daha da belirgin hale gelmektedir. Köy gerçekliğinin, karakterlerin yaşadığı dram çerçevesinde aktarılması çabası romanların hemen her bölümünde göze çarpmaktadır. Cinselliğe ve cinsel kimliklere yapılan vurgunun ise insanın dramını çarpıcı bir biçimde açıklamada önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Tüm bunların yanı sıra köy romanlarındaki karakterlerin oluşumunda Kemal Tahir'in cezaevi hayatının etkisini de göz ardı etmemek gerekmektedir.

Kemal Tahir'in köy romanları kadınlık, erkeklik ve cinsellik olguları üzerinden ele alındığında önemli sonuçlara ulaşılmaktadır. İlk olarak Kemal Tahir de dönemin diğer köy romanlarında olduğu gibi erkeğin karşısında kadının ikincil konumuna vurgu yapmakta erkek için kadının cinsellik, üreme ve ücretsiz iş gücü olarak görüldüğünü vurgulamaktadır. Ancak Kemal Tahir erkeğin kadına dönük değersizleştiren söylemlerine ve hatta onu gözden çıkaran davranışlarına rağmen erkeğin zaafı ve zayıf yanının da kadın ve cinsellik olduğunu tespit etmektedir. Romanlarda kritik olay ve durumlarda erkeğin davranışını bu zafiyet oluşturmaktadır. Kadının bu zafiyetin farkında oluşu ve bunu zaman zaman kullanması Kemal Tahir'in köye ve köylüye bakıştaki farklılığı olarak ortaya çıkmaktadır. Kadının erkeklik algısını oluşturan yaşadığı çaresizlik ve yoksulluk içindeki güç arayışıdır. Bu arayış içerisinde kadın erkeğin zafiyetini kullanmaktadır. Anadolu köy ve şehrinde görülen çözülme, bireylerin arzu, hırs ve çıkarları peşinde koşmaları kadın-erkek ilişkileri çerçevesinde cinsellik kullanılarak anlatılmaktadır.

İkincisi köydeki erkeğin şehirli kadın algısıdır. Burada da cinsellik köyün modernleşme eleştirisini açıklamada kullanılmaktadır. Şehirli kadına karşı kahpe, köçek gibi cinsellik içeren söylemler köyün modernleşen kadına bakışıdır. Şehirli kadın, köydeki erkek için arzu edilen ancak köy hayatında kadına yüklediği iş gücü rolünden dolayı, gündelik yaşam içerisine düşünilemeyen bir varlıktır. Burada erkek ve kadın için yetişkinliğe geçiş ve yetişkin söylemi içinde olmanın köyde erken yaşta başladığının romanlarda gösterildiğini vurgulamak gerekir. Çocukluk olgusu üzerinden de köy-kent karşıtlığı verilmektedir.

Üçüncü olarak Kemal Tahir kadınlık ve erkeklik üzerinden yiğitliği sorgulamaktadır. Bu sorgulama dönemin köy romanlarında köyü ve köylüyü

idealleştiren ve ona devrimci bir misyon yükleyen anlayışa karşı çıkıştır. Kemal Tahir köy romanlarının yiğit karakterleri toplumun en alt tabakasındaki kadınlardır. Erkeklerin yiğitliği ise çıkarları ile sınırlıdır. Kemal Tahir, erkeğin çıkar peşindeki ahlaki çözülmesini sıklıkla vurgular.

Köye yönelik bu ahlaki ve toplumsal çözülme vurgusu 1950 sonrasının toplumsal ve siyasal tartışmalarına roman ile verilen katkıdır ve döneme ait metinlere bir itirazdır. Kemal Tahir'in köy romanlarında gözden kaçırılan bu ahlaki çözülmenin gerisindeki toplumsal koşullara yaptığı vurgudur. Roman karakterleri yoksulluk ve çaresizlik içinde hayatta kalma mücadelesi vermektedirler. Seferberlikler, savaşlar, mücadeleler ve bunların ortaya çıkardığı yoksulluk, çözülme ve bozulma insan davranışını belirlemektedir. "Çok ezilmiş köylü kısmı da ondan... Adamın ezilmişinden, bu kadar adam olur Nail Ağa" (Tahir, 1995a: 50). Sağırdere ve Körduman romanlarının okumuş karakteri Murat'ın söylediği bu sözler Kemal Tahir'in köye hangi çerçevede baktığını ortaya koymaktadır. Kemal Tahir bu koşullar içindeki insanı zaaflarıyla yakalama çabasındadır. Diğer taraftan bu koşullar altındaki insandan beklenen kahramanlığı da eleştirmektedir.

Son olarak Kemal Tahir romanlarındaki yiğitlik tartışmalarına özellikle çizdiği sözde kabadayı karakterlere yönelik tahlillerine dikkatle bakmak gerekmektedir. Bu tahliller ve bu karakterlere ilişkin romanlardaki ağır söylemler dönemin toplumsal hareketlerine bir mesaj niteliği taşımaktadır. Rahmet Yolları Kesti romanındaki eşkıyalık eleştirisi öncesi ve sonrasındaki köy romanlarında farklı şekillerde yer almaktadır. Gerek eşkıyalığa yönelik gerekse silaha ve vurmaya meraklı karakterlere yönelik eleştiriyi dönemin toplumsal hareketleri ve çözüm önerileri ile ilişkili okumak yanlış olmaz.

KAYNAKÇA

- Aytaç, A. (2017). Türkiye'de ailenin tarihsel dönüşümü: 1925-2010. *1920' den Günümüze Türkiye'de Toplumsal Yapı ve Değişim*, (Ed.: F. Alpkaya - B. Duru), 299-320, Ankara: Phoenix.
- Baştürk, Ş. (2017). Türkiye'de nüfus ve demografik yapının dönüşümü. *Dünden Bugüne Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, (Ed.: M. Zencirkıran), 301-334, Bursa: Dora.
- İleri, S. (1973). Kemal Tahir'le konuşma. *Yeni Dergi*, 19-25.
- Kayalı, K. (2010). Herkese selam duran edebiyat yanında ayrık bir düşünce ve roman dünyası: Kemal Tahir düşünce ve romanı. *Kemal Tahir 100 Yaşında*, (Ed.: E. Eğribel - A. M. Fatih), 423-426, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Kütüphaneler ve yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Tahir, K. - Baykurt, F. - Kemal, O. - Apaydın, T. - Makal, M. (1960). *Beş romancı tartışıyor*. İstanbul: Düşün.
- Tahir, K. (1989). *Notlar/sanat ve edebiyat 2*. İstanbul: Bağlam.
- Tahir, K. (1994). *Köyün kamburu*. İstanbul: Adam.
- Tahir, K. (1995a). *Sağırdere*. İstanbul: Adam.
- Tahir, K. (1995b). *Körduman*. İstanbul: Adam.

Tahir, K. (1995c). *Büyük mal*. İstanbul: Adam.

Tahir, K. (1996). *Yediçınar yaylası*. İstanbul: Adam.

Tural, S. (2011). Kemal Tahir'in köy romanlarında naturalist bir eğilim olarak cinselliğin vulgarize edilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 83-94.

Vatandaş, S. (2020). Toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıpyargıları bağlamında kadının medyada metalaşması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 36, 747-784.

İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. /*The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. /*There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.*